

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PAOLO MENGOZZI
esitatud 30. mail 2017¹

Kohtuasi C-122/16 P

**British Airways plc
versus**

Euroopa Komisjon

Apellatsioonkaebus – Konkurents – Keelatud kokkulepped – Apellatsioonkaebuse vastuvõetavus Euroopa Kohtus – Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 21 teine lõik ja artikli 56 teine lõik – Mõiste „nõude rahuldamata jätmine“ – Euroopa Kohtu kodukorra artikli 169 lõige 1 ja artikli 170 lõige 1 – *Ne ultra petita* põhimõte – Kohtu algatusel tõstatatud avalikul huvil põhinev väide – Põhjendamisviga – Euroopa Liidu Kohtu tühistamispädevuse piirid – Tõhusa kohtuliku kaitse põhimõte

1. Kas juhul, kui Euroopa Liidu Kohus tõstatab omal algatusel avalikul huvil põhineva väite, on tema tühistamispädevus piiratud *ne ultra petita*-põhimõttega? Või võib või isegi peab see kohus niisugusel juhul tegema – erandina sellest põhimõttest – avalikul huvil põhineva väite rahuldamisest kõik õiguslikud järeldused ja seega minema isegi kaugemale poolte nõuetest?
2. Niisugune on sisuliselt põhiküsimus, mis tekib käesolevas kohtuasjas, mille ese on apellatsioonkaebus, milles British Airways plc (edaspidi „BA“) palub tühistada Euroopa Liidu Üldkohtu 16. detsembri 2015. aasta otsuse British Airways vs. komisjon² (edaspidi „vaidlustatud kohtuotsus“).
3. Selle kohtuasja kontekst on üsna eripärane. BA esitas Üldkohtule hagi, milles ta palus osaliselt tühistada komisjoni 9. novembri 2010. aasta otsuse C(2010) 7694 lõplik, millega teda karistati osalemise eest konkurentsivastases keelatud kokkuleppes lennulasektoris (edaspidi „vaidlusalune otsus“)³. Üldkohus ei analüüsinud siiski ühtegi väidet, mille BA oma hagis esitas, vaid viitas omal algatusel põhjendamisveale, mis puudutab vaidlusalust otsust tervikuna. Leides siiski, et tema tegevust piirab *ne ultra petita*-põhimõte, tühistas Üldkohus selle otsuse BAd puudutavas osas ainult tema osalise tühistamise nõude ulatuses. BA vaidlustab oma apellatsioonkaebuses selle lähenemise ning väidab, et Üldkohus oleks pidanud vaidlusaluse otsuse tühistama tervikuna.
4. Käesolev kohtuasi annab Euroopa Kohtule võimaluse täpsustada liidu kohtu pädevuse ulatust just siis, kui viimane on tõstatanud õiguspärasust puudutava kohtuvaidluse raames omal algatusel avalikul huvil põhineva väite.

¹ Algkeel: prantsuse.

² T-48/11, ei avaldata, EU:T:2015:988.

³ Otsus ETLT artikli 101, EMP lepingu artikli 53 ning Euroopa Ühenduse ja Šveitsi Konföderatsiooni vahel sõlmitud õhustranspordilepingu artikli 8 kohaldamise menetluse kohta (juhtum COMP/39258 – Lennulast).

5. See kohtuasi näitab pinget põhinõudmiste vahel, millele peab vastama iga õiguskord, mis on aga mõnikord vastukäivad, nimelt esiteks õiguspärasuse nõue, mille tõttu on liidu kohtul pädevus/kohustus tõstatada omal algatusel avalikul huvil põhinevaid väiteid, ning teiseks õigussuhete stabiilsuse nõue, kusjuures seda nõuet vaadeldakse käsitletava juhtumi eripärasest kontekstist, seoses kohtu volituste piiriga, mis tuleneb dispositiivsuse põhimõttest, millega *ne ultra petita*-põhimõte kaasas käib.

6. Et vastata põhiküsimusele, mis käesolevas kohtuasjas kerkib – ning millele eelnevad lisaks küsimused, mis ei ole ilmselged ja mis käsitlevad BA apellatsioonkaebuse vastuvõetavust –, peab Euroopa Kohus leidma õige tasakaalu nende nõuete vahel, kaaludes erinevaid põhimõtteid, mis mängu tulevad.

I. Vaidluse taust ja vaidlusalune otsus

7. Komisjon algatas trahvide eest kaitse saamise taotluse⁴ alusel, mille esitasid 2005. aastal kontserni Deutsche Lufthansa kuuluvad äriühingud, uurimise küsimuses, kas lennustiteenuste turul esineb konkurentsivastast käitumist.

8. Selle uurimise lõpul tehti 9. novembril 2010 vaidlusalune otsus, mille komisjon saatis 21 veoettevõtjale, kelle hulgas oli BA.

9. Selles otsuses leidis komisjon, et osaledes teatavate niisuguste hinnaelementide kooskõlastamises, mida lennustiteenuste puhul kohaldada tuleb,⁵ rikkusid BA ja teised lennuettevõtjad ELTL artiklit 101, 2. mai 1992. aasta Euroopa Majanduspiirkonna lepingu (EÜT 1994, L 1, lk 3; ELT eriväljaanne 11/52, lk 3) artiklit 53 ning Euroopa Ühenduse ja Šveitsi Konföderatsiooni vahel 21. juunil 1999 Luksemburgis sõlmitud õhustranspordilepingu, mis kiideti ühenduse nimel heaks nõukogu ja komisjoni otsusega 2002/309/EÜ, Euratom, teadus- ja tehnikakoostöö kokkuleppe suhtes, 4. aprill 2002, Šveitsi Konföderatsiooniga seitsme kokkuleppe sõlmimise kohta (EÜT 2002, L 114, lk 1; ELT eriväljaanne 11/41, lk 89), artiklit 8. Komisjon määras selle eest BA-le trahvi summas 104 040 000 eurot.

II. Menetlus Üldkohtus ja vaidlustatud kohtuotsus

10. BA esitas 24. jaanuaril 2011 Üldkohtule hagi, milles ta palus vaidlusaluse otsuse osaliselt tühistada.⁶ BA põhjendas oma hagi seitsme väitega. Ka kõik teised vaidlusaluse otsuse adressaadid peale lennuettevõtja Qantas Airways Ltd. vaidlustasid vaidlusaluse otsuse Üldkohtus.

11. Üldkohus palus menetlusosalistel menetlust korraldava meetmena esitada oma seisukohad küsimuses, kas vaidlusaluse otsuse põhjendused ja sama otsuse resolutsiooni neli esimest artiklit võivad olla omavahel vastuolus.

12. Üldkohus tegi 16. detsembril 2015 vaidlustatud kohtuotsuse.⁷

⁴ Trahvide eest kaitse saamise taotlus esitatid komisjoni teatise alusel, mis käsitleb kaitset trahvide eest ja trahvide vähendamist kartellide puhul (EÜT 2002, C 45, lk 3; ELT eriväljaanne 08/02, lk 155).

⁵ Käitumine, mille eest karistused määrati, puudutas konkurentsivastast suhtlemist „kütuse lisatasu“, „ohutuse lisatasu“ ja lisatasudelt vahendustasu maksmise teemal (vt vaidlustatud kohtuotsuse punkt 5).

⁶ Konkreetsemalt taotles BA oma Üldkohtule esitatud hagi vaidlusaluse otsuse tühistamist osas, milles tuvastati tema osalemine vahendustasude maksmisest keeldumises, tema osalemine konkurentsieeskirjade rikkumises ajavahemikul 22. jaanuarist 2001 kuni 1. oktoobrini 2001, see rikkumine tuvastati Hong Kongi, Jaapani, India, Tai, Singapuri, Lõuna-Korea ja Brasiilia osas ning osas, milles talle määrati trahv.

⁷ Samal päeval vaidlustatud kohtuotsusega tegi Üldkohus otsused hagide suhtes, mille olid esitanud teised veoettevõtjad, kellele rikkumist süüks pandi, ja millega vaidlustati vaidlusalune otsus. Kõikide nende kohtuotsustega tühistas Üldkohus otsuse tervikuna hagi esitanud lennuettevõtjat puudutavas osas (vt eelkõige kohtuotsus, 16.12.2015, Air Canada vs. komisjon, T-9/11, ei avaldata, EU:T:2015:994).

13. Selles kohtuotsuses meenutas Üldkohus kõigepealt, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt kuulub põhjenduse puudumine või ebapiisav põhjendus ELTL artikli 263 tähenduses oluliste menetlusnormide rikkumise alla ning on avalikul huvil põhinev väide, mille liidu kohus võib või isegi peab tõstatama omal algatusel.⁸

14. Seejärel leidis Üldkohus – analüüsivõimega mitte ühtegi BA seitsmest väitest –, et esiteks on vaidlusaluse otsuse põhjendused ja resolutsioon omavahel vastuolus⁹ ning teiseks esinevad märkimisväärsed sisulised vastuolud selle otsuse põhjendustes endas.¹⁰

15. Lõpuks märkis Üldkohus, et vaidlusaluse otsuse sisemised vastuolud kahjustasid BA kaitseõigusi, sest need ei võimaldanud tal mõista tuvastatud rikkumise või rikkumiste laadi ja ulatust, ning takistasid Üldkohtul teostamast oma kontrolli.¹¹

16. Selle analüüsi tulemusena järeldas Üldkohus, et vaidlusaluses otsuses on tehtud põhjendamisviga.

17. Üldkohus leidis siiski, et liidu kohus ei saa teha otsust *ultra petita* ning kuna temapoolne tühistamine ei saa ületada seda, mida on nõudnud hageja, ei saa järeldus, et on tehtud põhjendamisviga, käsitletav juhul viia selleni, et vaidlusalune otsus tühistatakse BAd puudutavas osas tervikuna.¹²

18. Vaidlustatud kohtuotsuse punktis 90 märkis Üldkohus, et kohtuistungil väitis BA küll, et Üldkohus võiks tühistada vaidlusaluse otsuse tervikuna põhjendusel, et selle otsuse resolutsioon ei korda selle põhjendusi. Üldkohus otsustas siiski, et isegi eeldusel, et on võimalik asuda seisukohale, et BA avaldas kaudselt soovi oma nõudeid muuta ja paluda kohtuistungil, et see otsus tühistataks teda puudutavas osas täielikult, kehtivad nõuete muutmise suhtes esiteks kõige rangemad nõuded, mis puudutab selle selgust ja sisu, ning seda tuleb teha ametlikult, ning teiseks tuleb vaidlusaluse otsuse põhjenduse puudumine ilmsiks selle otsuse lugemisel ja seda ei saa pidada õiguslikuks või faktiliseks asjaoluks, mis ilmnes kirjaliku menetluse jooksul.

19. Selles olukorras tühistas Üldkohus vaidlusaluse otsuse ulatuses, mis on piiritletud BA hagiavalduses toodud nõuetega.¹³

20. Komisjon tegi 17. märtsil 2017 uue otsuse konkurentsivastase keelatud kokkuleppe kohta, mille eest olid määratud vaidlusaluse otsusega karistused. BA osas käsitles see otsus uuesti vaidlusaluse otsuse aspekte, mis vaidlustatud kohtuotsusega tühistati.

III. Poolte nõuded

21. BA palub oma apellatsioonkaebusega Euroopa Kohtul esiteks tühistada vaidlustatud kohtuotsus osas, milles vaidlusaluse otsuse tühistamise ulatust on piiratud nõuetega, mis olid toodud tema esimeses kohtuastmes esitatud hagi, teiseks tühistada vaidlustatud kohtuotsuse resolutsiooni punkt 1, kolmandaks tühistada vaidlusalune otsus tervikuna ja neljandaks mõista käesoleva apellatsioonkaebusega seotud kohtukulud välja komisjonilt.

⁸ Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 29.

⁹ Vt vaidlustatud kohtuotsuse punktid 41–70. Konkreetsemalt märkis Üldkohus, et kuigi vaidlusaluse otsuse põhjendustes kirjeldati ainult ühte vältavat rikkumist, mis puudutas kõiki kontakte, mida keelatud kokkuleppe hõlmas ja milles osalesid kõik veoettevõtjad, kellele rikkumist süüis pandi, võis selle otsuse sätteid tõlgendada kahel erineval viisil (vt täpsemalt vaidlustatud kohtuotsuse punkt 61).

¹⁰ Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 71–74.

¹¹ Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 76–85.

¹² Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 87 ja 88.

¹³ Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 92 ja selle resolutsiooni punkt 1.

22. Komisjon palub Euroopa Kohtul jätta apellatsioonkaebus rahuldamata ning mõista kohtukulud välja BA-lt.

IV. Õiguslik hinnang

23. BA põhjendab oma apellatsioonkaebust kahe väitega. Oma esimeses väites kinnitab ta, et Üldkohus rikkus õigusnormi leides, et tema tegevust piirab *ne ultra petita*-põhimõte. Kuna ta tõstas omal algatusel avalikul huvil põhineva väite ning tuvastas, et eksisteerib viga, mis puudutab vaidlusalust otsust tervikuna, oleks Üldkohus tema hinnangul pidanud selle otsuse tühistama tervikuna. Teise võimalusena esitatud teine väite kohaselt on rikutud Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklis 47 ette nähtud õigust tõhusale kohtulikule kaitsele.

24. Komisjon esitab kõigepealt apellatsioonkaebuse vastuvõetamatuse vastuväite, mida tuleb analüüsida esmajärjekorras.

A. Apellatsioonkaebuse vastuvõetavus

1. Vaidlustatud kohtuotsuse apellatsioonkaebusele lisamise nõude rikkumine

25. Esiteks on apellatsioonkaebus komisjoni arvates vastuvõetamatu seetõttu, et BA ei ole lisanud sellele vaidlustatud kohtuotsust – mis kujutab endast Euroopa Kohtu kodukorra artikli 168 lõike 2 rikkumist.¹⁴

26. Selles küsimuses tuleb märkida, et endises kodukorras oli nähtud sõnaselgelt ette, et „[a]pellatsioonkaebusele lisatakse [Üldkohtu] vaidlustatud otsus“.¹⁵ Niisugust nõuet ei ole siiski sõnaselgelt enam kodukorras, mis jõustus 1. novembril 2012. Selle viimase kodukorra artikli 168 lõike 1 punktis b on ainult nõutud, et apellatsioonkaebuses märgitaks „Üldkohtu vaidlustatud lahend“, et Euroopa Kohus saaks selle lahendi üheselt mõistetavalt kindlaks teha.

27. Nimetatud kodukorra artikli 168 lõikes 2 on viidatud sama kodukorra artikli 122 lõikele 1, milles on omakorda viidatud Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 21 teisele lõigule. Nendest kahest viimasest õigusnormist ilmneb, et avaldusele lisatakse „vajaduse korral“ meede, mille tühistamist taotletakse. Minu arvates tuleb aga väljendit „vajaduse korral“ mõista nii, et avaldusele ei ole vaidlustatavat akti vaja lisada siis, kui Euroopa Kohus võib kergesti selle saada, nii nagu see tehnoloogia arengut arvestades nüüd Üldkohtu otsuste ja määrustega alati on.

28. Sellest järeldub, et Euroopa Kohtu kodukorra artikli 168 lõikes 2 ei ole nõutud, et apellatsioonkaebusele lisataks vaidlustatud kohtuotsus, ning seega tuleb komisjoni esimene vastuvõetamatuse vastuväide tagasi lükata.

¹⁴ Euroopa Kohtu kodukorra artikli 168 lõikes 2 on sätestatud, et apellatsioonkaebuse suhtes kohaldatakse sama kodukorra artikli 122 lõiget 1. Viimases õigusnormis on sätestatud, et „[v]ajaduse korral lisatakse hagiavaldusele [Euroopa Liidu Kohtu] põhikirja artikli 21 teises lõigus nimetatud dokumendid“. Nimetatud põhikirja artikli 21 teises lõigus on nähtud ette, et avaldusele „lisatakse vajaduse korral meede, mille tühistamist taotletakse“.

¹⁵ Vt kuni 31. oktoobrini 2012 kehtinud 19. juuni 1991. aasta Euroopa Kohtu kodukorra artikli 112 lõige 2.

2. Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 56 ning Euroopa Kohtu kodukorra artiklite 169 ja 170 rikkumine

29. Teiseks on apellatsioonkaebus komisjoni meelest vastuvõetamatu seepärast, et selles ei ole järgitud Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artiklis 56 ning Euroopa Kohtu kodukorra artiklites 169 ja 170 sätestatud nõudeid. Enne nende vastuväidete analüüsimist tuleb siiski analüüsida komisjoni seda vastuväidet, mille kohaselt on repliik, mis BA-l oli lubatud nendele vastuväidetele vastamiseks esitada, tervikuna vastuvõetamatu.

a) Repliigi vastuvõetavus

30. Komisjon väidab, et argumendid, mille BA esitab oma repliigis vastuseks komisjoni esitatud vastuvõetamatuse vastuväidetele, kujutavad endast menetluse käigus esitatud uut väidet ning et selle kvalifikatsiooni tõttu on repliik tervikuna vastuvõetamatu.¹⁶ Komisjon väidab nimelt, et kui oma apellatsioonkaebuses kinnitab AB, et Üldkohus rikkus õigusnormi, sest ta ei teinud omal algatusel tõstatatud avalikul huvil põhineva väitega nõustumisest vajalikke õiguslikke järeldusi, vaidleb ta alles oma repliigis esimest korda vastu sellele, et tema Üldkohtu istungil esitatud nõue tühistada vaidlusalune otsus tervikuna jäeti rahuldamata.

31. Selles küsimuses tuleb meenutada, et menetluse käigus palus Üldkohus selleks, et menetlus oleks võistlev väite osas, mille ta kavatses tõstatada omal algatusel, menetlusosalistel selle väite kohta seisukoht võtta.

32. Vaidlustatud kohtuotsuse punktist 90 ilmneb, et kohtuistungil kinnitas BA oma seda väidet käsitlevates argumentides sõnaselgelt, et Üldkohus oleks võinud tühistada vaidlusaluse otsuse tervikuna.

33. Vaidlustatud kohtuotsuse samas punktis jättis Üldkohus selle BA nõude sõnaselgelt rahuldamata, nimetades seda sisuliselt „kaudseks“ taotluseks (nagu Üldkohus ise väljendus) muuta oma nõudeid. Seejärel tühistas Üldkohus vaidlusaluse otsuse osaliselt BA hagiavalduses esitatud nõuete ulatuses.

34. Oma apellatsioonkaebuses väidab BA, et Üldkohus rikkus õigusnormi sellega, et ta leidis käsitletaval juhul, et tema tegevust piirab *ne ultra petita*-põhimõte. BA väitel peab kohus siis, kui ta tõstatab omal algatusel avalikul huvil põhineva väite, saama teha selle väitega nõustumisest vajalikud õiguslikud järeldused, milleks käsitletaval juhul on vaidlusaluse otsuse täielik tühistamine. BA sõnul võib kohus seda pädevust kasutada vabalt, olenemata poolte nõuetest, ning käsitletaval juhul ei olnud seega isegi vaja esitada nõuete muutmise taotlust, et Üldkohus saaks vaidlusaluse otsuse tühistada tervikuna.¹⁷

35. Sellest väitest tuleneb loogiliselt, et BA arvab, et kuna Üldkohus oleks omal algatusel tõstatatud väitega nõustudes pidanud igal juhul tühistama vaidlusaluse otsuse tervikuna, on väärt vaidlustatud kohtuotsuse punktis 90 toodud arutluskäik, milles Üldkohus jättis tervikuna rahuldamata tema nõude tühistada vaidlusalune otsus.

36. Selles olukorras ei ole põhjendatud komisjoni väide, et kui BA kinnitab oma repliigis, et tema apellatsioonkaebus puudutab selle nõude rahuldamata jätmist, esitab ta uue väite võrreldes apellatsioonkaebuses esitatud nõudega, et *ne ultra petita*-põhimõtte kohaldamisel rikuti õigusnormi. Seega tuleb vastuväide, et repliik on vastuvõetamatu, minu arvates tagasi lükata.

¹⁶ Euroopa Kohtu kodukorra artikli 190 lõige 1 ja artikli 127 lõige 1.

¹⁷ Vt käesoleva ettepaneku punktid 72–75.

b) Apellatsioonkaebuse vastavus Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 56 teisele lõigule

37. Komisjon väidab kõigepealt, et apellatsioonkaebus ei ole kooskõlas Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 56 teise lõiguga, sest BA ei kaotanud kohtuvaidlust selle õigusnormi tähenduses. Et Üldkohus rahuldab BA nõuded niisugusena, nagu need on hagiavalduses esitatud, võitis BA kohtuvaidluse esimeses kohtuastmes täielikult.

38. BA väidab vastu, et ta kaotas kohtuvaidluse. Nimelt oma argumentide raames, mis käsitlesid Üldkohtu omal algatusel tõstatatud väidet, väitis ta kohtuistungil, et vaidlusalune otsus oleks tulnud tervikuna tühistada, ning et vaidlustatud kohtuotsuses jättis Üldkohus selle nõude rahuldamata. See, kuidas komisjon soovib menetlusnorme tõlgendada, võtaks ühelt poolt, keda mõjutab kohtuotsus, mille Üldkohus omal algatusel tõstatatud väite alusel teeb, võimaluse saada Euroopa Kohtus tõhus kohtulik kaitse.

39. Kõigepealt meenutan, et Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 56 teise lõigu kohaselt „võib [apellatsioonkaebuse Euroopa Kohtule esitada] iga pool, kelle nõue on osaliselt või tervikuna rahuldamata jäetud. [...]“

40. Tuleb aga märkida, et nimetatud põhikirja artikli 56 teise lõigu prantsus- ja ingliskeelse versiooni vahel eksisteerib keeleline erinevus, kusjuures käesoleva kohtumenetluse keel on inglise keel. Prantsuskeelse versiooni kohaselt on apellatsioonkaebuse esitamiseks vaja, et pool oleks „succombé en ses conclusions“ [„nõue on rahuldamata jäetud“], samas kui ingliskeelse versiooni kohaselt nõutakse, et pool oleks olnud „unsuccessful [...] in its submissions“ [tema „esitatu on tulemusetu“]. Prantsuskeelses versioonis on kasutatud seega terminit „conclusions“, mis vastab Euroopa Kohtu kodukorra artikli 168 lõike 1 punktis d, artikli 169 lõikes 1 ja artikli 170 lõikes 1 kasutatud terminile, samas kui inglise keeles on kasutatud seevastu terminit „submissions“, mis ei vasta viimati viidatud õigusnormides kasutatud väljendile „form of order“, mis võib hõlmata mitte ainult nõudeid (*petitum*), vaid ka Üldkohtus esitatud õiguslike argumente. Erinevusi võib leida ka Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 56 teise lõigu teistest keeleversioonidest, mõnes nendest versioonidest ei ole viidatud mõistele, mis vastab Euroopa Kohtu kodukorras kasutatud prantsuskeelsele terminile „conclusions“.¹⁸

41. Selles olukorras tuleb tõdeda, et kuna ühtegi keeleversiooni ei saa pidada teiste suhtes ülimuslikuks, tuleb Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 56 teist lõiku tõlgendada apellatsioonkaebust käsitletavate õigusnormide üldisest ülesehitusest ja eesmärgist lähtudes.¹⁹

42. Eelkõige tuleb kontrollida, ega mõistet „nõue on rahuldamata jäetud“ selles õigusnormis ei saa – nagu väidab komisjon – mõista nii, et selle all mõeldakse esialgses avalduses või vähemalt ametlikus nõuete muutmise taotluses esitatud nõudeid.

¹⁸ Näiteks ja ilma, et see loetelu oleks ammendav, esineb mõnes keeles, nagu prantsuse keeleski, terminoloogiline vastavus Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 56 teise lõigu ja Euroopa Kohtu kodukorra asjassepuutuvate sätete vahel. Kõigis nendes õigusnormides on kasutatud saksa keeles terminit „Anträgen“, itaalia keeles terminit „conclusioni“, hispaania keeles terminit „pretensiones“, eesti keeles terminit „nõue“ ja läti keeles terminit „prasījumi“. Teistes keeleversioonides ei ole siiski sellist keelelist vastavust ning nimetatud põhikirja artikli 56 teine lõik ei sisalda sõnaselget viidet terminile, mis oleks samaväärne kodukorras kasutatud prantsuskeelse terminiga „conclusions“. Näiteks mõiste „succombance“ tõlkimiseks ei ole viidatud artikli 56 teises lõigus hollandikeelses versioonis kasutatud terminit „conclusies“, taanikeelses versioonis terminit „påstande“, kreeka keelses versioonis terminit „αιτήματα“, rootsikeelses versioonis terminit „yrkanden“ ega portugali keelses versioonis terminit „pedidos“.

¹⁹ Vt selle kohta teiste hulgas kohtuotsus, 25.3.2010, Helmut Müller (C-451/08, EU:C:2010:168, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika).

43. Selles küsimuses tuleb kõigepealt märkida, et Euroopa Kohtu praktikast ilmneb, et poolte nõuete suhtes kehtib suurema selguse²⁰ ja põhimõtteliselt nende muutmatuse nõue.²¹ See põhimõtteline muutmatus on rangelt seotud menetlustähtaegade järgimise nõudega.²²

44. Nõuete muutmatus ei ole siiski absoluutne. On mõni erand, mis on aga väga selgelt piiritletud.

45. Näiteks on Euroopa Kohus mõnikord nõustunud avalduses toodud nõuete muutmise menetluse jooksul, kui seda tehakse kirjaliku menetluse käigus ilmnenu oigusalike ja faktiliste asjaolude ilmnemise tõttu.²³ Lisaks on nüüd võimalik nõudeid muuta Üldkohtu uue kodukorra artikli 86 kohaselt, millega kodifitseeriti varasem kohtupraktika,²⁴ kui akt, mille tühistamist nõutakse, asendatakse või seda muudetakse teise aktiga, millel on sama ese. Euroopa Kohus on nõustunud ka mõnel erijuhtumil, et nõudeid võib menetluse jooksul täpsustada.²⁵ Nõuete muutmise suhtes kehtivad siiski väga ranged nõuded, mis puudutab selle muutmise selgust ja sisu, ning neid tuleb muuta ametlikult,²⁶ kusjuures kõik on siiski võimalik kohtuistungil.²⁷

46. Kui aga hageja esitab nõuete muutmise taotluse ja Üldkohus jätab selle taotluse kohtuotsuses sõnaselgelt rahuldamata, ei saa hagejalt selle rahuldamata jätmise õiguspärasuse vaidlustamise võimalust võtta ainult sel põhjusel, et tema esialgsed nõuded rahuldati niisugustena, nagu need olid toodud tema hagiavalduses.

47. On ilmne, et niisuguse hageja nõuete muutmise taotlus jäeti rahuldamata. Kui Euroopa Kohus peaks tuvastama, et Üldkohus jättis selle taotluse rahuldamata õigusvastaselt, võib see hageja saavutada potentsiaalselt rohkem, kui ta saavutas oma esialgsete nõuete rahuldamisega. Niisugune hageja peab seega saama oma nõuete muutmise taotluse rahuldamata jätmist vaidlustada.

48. Lisaks kujutab küsimus, kas Üldkohus jättis poole nõuete muutmise taotluse rahuldamata põhjendatult või mitte, endast sisulist küsimust ning seda olenemata asjaolust, et Üldkohus jättis selle taotluse rahuldamata vorminõuete rikkumise tõttu.

49. Sellest järeldub minu arvates, et vastupidi komisjoni väitele ei saa mõiste „rahuldamata jätmine“ põhikirja artikli 56 teise lõigu tähenduses olla rangelt piiratud nõuetega, mis on toodud esialgses avalduses, või nõuetega, mida muudeti vorminõudeid järgides. Seevastu peab see mõiste hõlmama seda, kui rahuldamata jäetakse ükskõik missugune taotlus või nõue, mis Üldkohtule menetluse jooksul esitati ja mille kohta Üldkohus tegi vaidlustatud kohtuotsuses otsuse.

20 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peavad hagiavalduse nõuded olema esitatud üheselt mõistetavalt, et liidu kohus ei teeks otsust *ultra petita* või ei jätaks mõne argumendi kohta seisukohta võtmata. Vt eelkõige kohtuotsus, 26.1.2017, Mamoli Robinetteria vs. komisjon (C-619/13 P, EU:C:2017:50, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).

21 Nii ilmneb hästi väljakujunenud kohtupraktikast, et põhimõtteliselt ei saa pool menetluse jooksul vaidluse eset ennast muuta ning hagi põhjendatust tuleb analüüsida ainult hagiavalduses esitatud nõuetest lähtudes. Vt teiste hulgas kohtuotsus, 11.11.2010, komisjon vs. Portugal (C-543/08, EU:C:2010:669, punkt 20 ja seal viidatud kohtupraktika). Vt selle kohta ka kohtuotsus, 18.10.1979, GEMA vs. komisjon (125/78, EU:C:1979:237, punkt 26).

22 Vt selle kohta käesoleva ettepaneku punkt 98.

23 Vt kohtuotsused, 3.3.1982, Alpha Steel vs. komisjon (14/81, EU:C:1982:76, punkt 8); 8.7.1965, Krawczynski vs. komisjon (83/63, EU:C:1965:70, punkt 2) ja 14.7.1988, Stahlwerke Peine-Salzgitter vs. komisjon (103/85, EU:C:1988:398, punkt 11). Euroopa Kohtu otsuse kuulutamine võib olla niisugune uus asjaolu (vt kohtuotsus, 12.11.2014, Guardian Industries ja Guardian Europe vs. komisjon, C-580/12 P, EU:C:2014:2363, punktid 15–20).

24 Kohtupraktikas on akti, mis on antud peale hagi esitamist ja millel on vaidlustatud aktiga sama ese, peetud uueks asjaoluks, mis võimaldab hagejal oma nõudeid ja väiteid kohandada (vt kohtuotsused, 3.3.1982, Alpha Steel vs. Komisjon, 14/81, EU:C:1982:76, punkt 8 ja 14.7.1988, Stahlwerke Peine-Salzgitter vs. Komisjon, 103/85, EU:C:1988:398, punkt 11).

25 2. juuni 1976. aasta kohtuotsuses Kampffmeyer jt vs. EMÜ (56/74–60/74, EU:C:1976:78, punktid 6–9) nõustus Euroopa Kohus sellega, et nõuded tekkinud kahju ulatuse kindlaksmääramiseks esitatakse hiljem.

26 Vt kohtuotsused, 14.12.1962, Compagnie des hauts fourneaux de Chasse vs. Ülemamet (33/59, EU:C:1962:43, lk 736) ja 14.12.1962, Meroni vs. Ülemamet (46/59 ja 47/59, EU:C:1962:44, lk 803). Vt ka vaidlustatud kohtuotsuse punkt 90.

27 Vt näiteks kohtuotsus, 12.11.2014, Guardian Industries ja Guardian Europe vs. komisjon (C-580/12 P, EU:C:2014:2363, punktid 15–20).

50. Nimetatud artikli 56 teise lõigu niisugune tõlgendus näib muide olevat kooskõlas selle õigusnormi erinevate keeleversioonidega, milles on kõigis kasutatud mõistet „rahuldamata jätmine“, kuid nendes ei ole seda mõistet tingimata seostatud nõuetega, mis esialgses avalduses ametlikult esitati.²⁸

51. Sellest järeldub, et kuna käsitletaval juhul tegi Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 90 otsuse BA „kaudse“ nõude kohta tühistada vaidlusalune otsus tervikuna, see tähendab jättis selle rahuldamata, tuleb asuda seisukohale, et BA see nõue jäeti rahuldamata Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 56 teise lõigu tähenduses. Tema apellatsioonkaebust tuleb seega sellest seisukohast vastuvõetavaks pidada.

c) Apellatsioonkaebuse vastavus Euroopa Kohtu kodukorra artikli 169 lõikele 1

52. Komisjon väidab seejärel, et apellatsioonkaebus ei ole kooskõlas Euroopa Kohtu kodukorra artikli 169 lõikega 1, sest sellega palutakse mitte tühistada vaidlustatud kohtuotsuse resolutsioon, vaid seda resolutsiooni täiendada nii, et osalist tühistamist, mida BA esimeses kohtuastmes nõudis ja mida Üldkohus ka tegi, laiendatakse nii, et vaidlusalune otsus tühistatakse tervikuna.

53. Euroopa Kohtu kodukorra artikli 169 lõike 1 kohaselt „[võib a]pellatsioonkaebuses [...] nõuda Üldkohtu lahendi, nagu see on esitatud selle lahendi resolutsioonis, täielikku või osalist tühistamist.“

54. See õigusnorm puudutab apellatsioonkaebuse tühistamisnõudeid (samas kui sama kodukorra artikkel 170 puudutab nõudeid apellatsioonkaebuse rahuldamise korral). See puudutab eelkõige apellatsioonkaebuse valdkonnas valitsevat põhiprintsiipi, mille kohaselt tuleb apellatsioonkaebuses nõuda Üldkohtu vaidlustatud otsuse resolutsiooni tühistamist, mitte ainult selle otsuse mõne põhjenduse muutmist.²⁹

55. Käsitletaval juhul on BA – nagu ilmneb käesoleva ettepaneku punktist 21 apellatsioonkaebuse nõuete kohta – esitanud kaks nõuet: oma esimeses nõudes palub ta tühistada vaidlustatud kohtuotsus „osas, milles [selle kohtuotsusega] piiratakse vaidlusaluse otsuse tühistamise ulatust nõuetega, mille ta esitas esimeses kohtuastmes esitatud hagi“; teises nõudes palub ta tühistada vaidlustatud kohtuotsuse resolutsiooni punkt 1.

56. Oma esimese nõudega palub BA seega tühistada vaidlustatud kohtuotsuse resolutsiooni punkti 1 aluseks olevad põhjendused osas, milles vaidlusalune otsus tühistatakse ainult osaliselt. Tegemist on konkreetselt Üldkohtu otsustusega, et tema tegevust piirab käsitletaval juhul *ne ultra petita*-põhimõte, ning teiseks otsustusega jätta rahuldamata „kaudne“ nõuete muutmise taotlus, mille BA väidab end olevat kohtuistungil esitanud.³⁰ Selles küsimuses tuleb meenutada, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt on vaidlustatud kohtuotsuse põhjendused, mis kujutavad endast selle resolutsiooni vajalikku alust, sellest resolutsioonist lahutamatud,³¹ ning et kohtuotsuse resolutsiooni tuleb tõlgendada selle põhjendustest lähtudes.³²

28 Vt käesoleva ettepaneku punkt 40 ja 18. joonealune märkus.

29 Vt selle kohta kohtuotsus, 15.11.2012, *Al-Aqsa vs. nõukogu ja Madalmaad vs. Al-Aqsa* (C-539/10 P ja C-550/10 P, EU:C:2012:711, punktid 43–45).

30 Otsused, mis on toodud vastavalt vaidlustatud kohtuotsuse punktides 87 ja 88 ning 90 ja 91. Selles küsimuses ei ole kahtlust, et kuna tuvastatud põhjendamisviga muutis kogu vaidlusaluse otsuse õigusvastaseks (mida näitab asjaolu, et teiste vaidlusaluse otsuse vaidlustanud lennuettevõtjate osas tühistas Üldkohus selle otsuse täielikult sama põhjendamisvea tõttu, mis tuvastati BA osas), siis kui Üldkohus oleks leidnud, et *ne ultra petita*-põhimõte ei piira tema tegevust, ega oleks jätnud BA nõuete muutmise taotlust rahuldamata, oleks ta tühistanud vaidlusaluse otsuse tervikuna, mis oleks mõjutanud vaidlustatud kohtuotsuse resolutsiooni punkti 1.

31 Vt kohtuotsused, 1.6.2006, *P & O European Ferries (Vizcaya) ja Diputación Foral de Vizcaya vs. komisjon* (C-442/03 P ja C-471/03 P, EU:C:2006:356, punkt 44) ja 15.11.2012, *Al-Aqsa vs. nõukogu ja Madalmaad vs. Al-Aqsa* (C-539/10 P ja C-550/10 P, EU:C:2012:711, punkt 49 ja seal viidatud kohtupraktika).

32 Vt selle kohta kohtuotsused, 16.3.1978, *Bosch (135/77)*, EU:C:1978:75, punkt 4) ja 26.4.1988, *Asteris jt vs. komisjon* (97/86, 99/86, 193/86 ja 215/86, EU:C:1988:199, punkt 27).

57. Seda eeldust arvestades palub BA oma teises nõudes seejärel tühistada vaidlustatud kohtuotsuse resolutsiooni punkti 1.

58. Selles küsimuses tuleb ka märkida, et Euroopa Kohus on juba otsustanud, et kuna ta on pädev kontrollima Üldkohtus arutatud väidetele antud õiguslikku hinnangut, peab tal – et mitte võtta apellatsioonimenetluselt olulist osa tema sisust – olema pädevus kontrollida ka õiguslikke tagajärgi, mida selline hinnang Üldkohtu arvates kaasa toob, sest nende tagajärgede puhul on samuti tegemist õigusküsimusega.³³

59. BA vaidlustab oma apellatsioonkaebuses aga selle, millises ulatuses Üldkohus vaidlusaluse otsuse omal algatusel tõstatatud väitega nõustumise tõttu tühistas. BA vaidlustab seega seadusjärgsed järeldused, mida Üldkohus selle väitega nõustumisest tegi.

60. Kõigest eelnevast tuleneb, et käsitletaval juhul ei ole põhjendatud komisjoni väide, et BA apellatsioonkaebusega ei taotleta vaidlustatud kohtuotsuse resolutsiooni tühistamist, nagu on nõutud Euroopa Kohtu kodukorra artikli 169 lõikes 1.

d) Apellatsioonkaebuse vastavus Euroopa Kohtu kodukorra artikli 170 lõikele 1

61. Lõpuks väidab komisjon, et apellatsioonkaebus ei ole kooskõlas ka Euroopa Kohtu kodukorra artikli 170 lõikega 1. See artikkel ei luba apellandil esitada apellatsioonkaebuses nõudeid, mis lähevad kaugemale esimeses kohtuastmes esitatud nõuetest, ega nõuda laialdasemat meedet kui see, mida nõuti Üldkohtus. Nõuet, mille BA esitas kohtuistungil Üldkohtus ja mis puudutab tühistamise ulatust (vaidlustatud kohtuotsuse punkt 90), ei saa tema sõnul pidada nõudeks, mis kuulus vaidluse eseme hulka Üldkohtus.

62. Euroopa Kohtu kodukorra artikli 170 lõikes 1 on sätestatud, et „[k]ui apellatsioonkaebus tunnistatakse põhjendatuks, võib selles nõuda esimeses astmes esitatud, kuid mitte uute nõuete osalist või täielikku rahuldamist“ ning et „[a]pellatsioonkaebuses ei või muuta Üldkohtu menetluses olnud hagi eset“.

63. Konkreetne artikkel, mis käsitleb nõudeid apellatsioonkaebuse rahuldamise korral, on uuendus, mis lisati 1. novembril 2012 jõustunud Euroopa Kohtu kodukorda. Selles õigusnormis on käsitletud järeldusi, mille Euroopa Kohus peaks tegema võimalikust apellatsioonkaebuse põhjendatuks tunnistamisest. See järgneb loogiliselt sama kodukorra artikli 169 lõikele 1 ning selle eesmärk on vältida, et apellant saab esitada Euroopa Kohtule nõudeid, mida ta ei esitanud Üldkohtus.³⁴

64. Käsitletaval juhul on nõuded BA apellatsioonkaebuse rahuldamise puhuks toodud tema kolmandas nõudes, millega ta palub Euroopa Kohtul tühistada vaidlusalune otsus tervikuna.

65. On vaja kontrollida, kas see nõue tuleb kvalifitseerida „uueks nõudeks“ ning kas see võib muuta hagi eset Euroopa Kohtu kodukorra artikli 170 lõike 1 tähenduses.

66. Selles küsimuses tuleb esiteks märkida, et kolmandas nõudes toodud nõue vastab täpselt „kaudsele“ taotlusele muuta nõudeid, mille Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 90 rahuldamata jättis. See puudutab lisaks küsimust – milleks on vaidlusaluse otsuse võimalik täielik tühistamine omal algatusel tõstatatud väitega nõustumise tulemusena –, mille üle vaieldi Üldkohtus selle väite arutamise raames, nagu ilmneb vaidlustatud kohtuotsuse punktist 90.

³³ Kohtuotsus, 11.12.2008, komisjon vs. Département du Loiret (C-295/07 P, EU:C:2008:707, punktid 97 ja 98).

³⁴ Näiteks uus kahju hüvitamise nõue (vt nt kohtuotsus, 18.3.1993, parlament vs. Frederiksen, C-35/92 P, EU:C:1993:104, punktid 34–36) või tühistamisnõue, millega palutakse tühistada muud aktid kui vaidlustatud akt (vt näiteks kohtuotsus, 6.3.2001, Connolly vs. komisjon, C-273/99 P, EU:C:2001:126, punktid 18–20).

67. Teiseks, kui apellandil on – nagu ilmneb kaalutlustest käesoleva ettepaneku punktides 58 ja 59 – õigus vaidlustada apellatsiooniasemes seadusjärgsed järeldused, mille Üldkohus selle väitega (mille ta käsitletaval juhul tõstatab omal algatusel) nõustumisest tegi, peab sel apellandil olema loogiliselt lubatud paluda, et Euroopa Kohus teeks tema apellatsioonkaebuse võimaliku rahuldamise korral järeldused, mis tuleb selle väitega nõustumisest õigusnormide kohaselt teha.

68. Ei ole kahtlust, et kui Euroopa Kohus peaks BA apellatsioonkaebuse rahuldama, leides, et Üldkohus rikkus tõesti õigusnormi, nagu BA väidab, tuleneb sellest paratamatult, et vaidlusalune otsus tuleb tühistada tervikuna.³⁵

69. Seega ei kujuta vaidlusaluse otsuse tühistamine tervikuna käsitletaval juhul endast midagi muud kui õiguslikku järeldust, mis tuleb BA (käesoleva ettepaneku punktides 21 ja 55 nimetatud) tühistamisnõuete võimalikust rahuldamisest ja seega vaidlustatud kohtuotsuse võimalikust tühistamisest teha.

70. Selles olukorras ei arva ma äärmiselt eripärastel asjaoludel, mis käesolevat kohtuasja iseloomustavad, et Euroopa Kohtu kodukorra artikli 170 lõige 1 ei võimalda apellatsioonkaebust vastuvõetavaks tunnistada.

71. Sellest järeldub, et BA apellatsioonkaebus on minu arvates vastuvõetav.

B. Esimene väide, et *ne ultra petita*-põhimõtte väär kohaldamisega on rikutud õigusnormi

1. Poolte argumentatsiooni lühikokkuvõte

72. Oma esimese väitega kinnitab BA, et kuna Üldkohus leidis, et tema tegevust piirab *ne ultra petita*-põhimõte, rikkus ta õigusnormi, sest ta tuvastas omal algatusel avalikul huvil põhinevate oluliste vigade olemasolu, mis hõlmavad vaidlusalust otsust tervikuna.

73. BA väidab, et kui liidu kohus tõstatab omal algatusel avaliku huvi küsimuse, ei kohaldata enam pooltevahelisi piiranguid, mis on seotud *ne ultra petita*-põhimõttega. Niisugusel juhul peaks see kohus olema pädev sõnastama kohtuotsuse resolutsiooni nii, nagu ta sobivaimaks peab, ning temapoolset selle pädevuse kasutamist ei tohiks piirata poole nõuded.

74. BA arvab, et kui liidu kohus võib avaliku huvi küsimust puudutavas kohtuasjas vabalt poolte väidetest kõrvale kalduda, peab tal täiendavalt olema õigus kõrvale kalduda ka nende nõuetest. Ainult nii suudab ta teha oma kohtuotsuses sobiva resolutsiooni ja parandada tõhusalt tuvastatud avaliku korra rikkumised.

75. Selle tagajärjed, kui Üldkohus tõstatab omal algatusel avalikul huvil põhinevad väited, ei saa sõltuda vaidluse poolte individuaalsetest huvidest. Nimetatud tagajärjed ei saa sõltuda ka nendepoolset nõuete võimalikust muutmisest menetluse jooksul. Vastasel korral oleks tulemuseks ka see, et avaliku huvi küsimused antaks menetlusosaliste kätte.

76. Lisaks tegi Üldkohus selle raames, kui võttis vaidlustatud kohtuotsuses arvesse hilisemaid siseriiklikke kahju hüvitamise menetlusi, ka meelevaldselt vahet BA olukorra (kelle osas tühistati vaidlusalune otsus ainult osaliselt) ja teiste selle otsuse samuti vaidlustanud lennuettevõtjate olukorra vahel (kelle osas tühistati see otsus tervikuna), samas kui kõik hagejad olid selle põhjendamisvea seisukohast, mille Üldkohus omal algatusel tuvastas, samas olukorras.

³⁵ Vt käesoleva ettepaneku 30. joonealune märkus.

77. Lõpuks kinnitab ta, et Üldkohtu lähenemine paneb muretsema õigusemõistmise vaatevinklist, sest see õhutab hagejaid sõnastama oma nõudeid süstemaatiliselt ilma põhjuseta laialt, et saavutada laiaulatuslikum tühistamine juhul, kui liidu kohus peaks tõstatama omal algatusel avalikul huvil põhineva väite.

78. Komisjon vaidleb BA argumentidele vastu. Eelkõige arvab ta, et BA väitega eiratakse kohtuotsusest komisjon *vs.* AssiDomän Kraft Products jt (edaspidi „kohtuasi AssiDomän“)³⁶ tulenevas kohtupraktikas väljendatud põhimõtteid. Erinevus kohtuasja AssiDomän ja käesoleva kohtuasja vahel on lihtsalt taseme küsimus. Kui kohtuasjas AssiDomän komisjoni otsuse mõni adressaat seda otsust ei vaidlustanud, siis käsitletaval juhtumil vaidlustas BA Üldkohtus ainult mõne vaidlusaluse otsuse aspekti.

a) Õiguslik analüüs

79. Kas Üldkohus rikkus õigusnormi leides, et tema tegevust piirab käsitletaval juhul *ne ultra petita*-põhimõte? Kas ta sai või isegi pidi vaidlusaluse otsuse tervikuna tühistama – tehes kõik õiguslikud järeldused omal algatusel tõstatatud avalikul huvil põhinevast põhjendamisveast, mis puudutas kogu seda otsust –, hoolimata BA nõuetest, millega paluti see tühistada ainult osaliselt?

80. Nagu ma märkisin käesoleva ettepaneku punktides 5 ja 6, toovad need küsimused ilmsiks pinge erinevate õiguslike nõuete vahel, mis on mõnikord vastukäivad. Vastus nendele sõltub seega nende nõuete omavahelisest suhtest ja sellest, milline nendest põhimõtetest, millest need nõuded tulenevad, on olulisim.

81. Selles olukorras analüüsin kõigepealt nende põhimõtete ja nõuete ulatust ja eesmärki, et pakkuda seejärel välja vastus nendele küsimustele.

b) Ne ultra petita-põhimõte, mis käib kaasas dispositiivsuse põhimõttega

82. Kõigepealt tuleb vaadelda *ne ultra petita*-põhimõtet, millele Üldkohus tugineb käesolevas asjas kui tema tühistamispädevuse piirile.

83. *Ne ultra petita*-põhimõte, mis tuleneb väljendist *ne eat iudex ultra petita partium*, keelab tühistamishagi lahendaval kohtul minna kaugemale poolte nõuetest.³⁷ Nagu väljakujunenud kohtupraktikas on märgitud, ei saa tühistamise otsus seetõttu, et liidu kohus ei saa teha otsust *ultra petita*, ületada hageja nõude piire.³⁸

84. *Ne ultra petita*-põhimõte kaasneb dispositiivsuse põhimõttega, mis on liidu kohtus arutatava õiguspärasust käsitleva vaidluse juhtpõhimõte. Dispositiivsuse põhimõtte kohaselt tuleb menetluse algatamise initsiatiiv pooltelt, kes piiritlevad ka vaidluse eseme, ning kohus peab seega otsuse tegema kõige kohta, mida temalt paluti ja ainult selle kohta, mida temalt paluti (ning seega *ne ultra petita*).³⁹

³⁶ Kohtuotsus, 14.9.1999, komisjon *vs.* AssiDomän Kraft Products jt (C-310/97 P, EU:C:1999:407).

³⁷ Vt kohtujuristi ettepanek, Jääskinen, kohtuasi Galp Energía España jt *vs.* komisjon (C-603/13 P, EU:C:2015:482, punkt 35).

³⁸ Vt teiste hulgas kohtuotsus, 9.1.2006, Comunità montana della Valnerina *vs.* komisjon (C-240/03 P, EU:C:2006:44, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).

³⁹ Vt selle kohta kohtujuristi ettepanek, Kokott, kohtuasi komisjon *vs.* Alrosa (C-441/07 P, EU:C:2009:555, punkt 146) ja kohtujuristi ettepanek, Wahl, kohtuasi Total *vs.* komisjon (C-597/13 P, EU:C:2015:207, punktid 58 ja 59). Dispositiivsuse põhimõte on leidnud väljenduse erinevates nõuetes, mis reguleerivad menetlust liidu kohtutes, eelkõige Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artiklis 21, Euroopa Kohtu kodukorra artikli 120 punktis c ja Üldkohtu kodukorra artikli 76 punktis d, mille kohaselt esitatakse liidu kohtutele avaldus, milles peavad muu hulgas sisalduma vaidluse sisu, nõuded ja lühike ülevaade avalduse aluseks olevatest asjaoludest.

85. Üldiselt peetakse dispositiivsuse põhimõtet ja sellega kaasnevat *ne ultra petita*-põhimõtet isikute privaatautonomia väljenduseks. Küsimus, kas ja mil määral isik oma õigusi kohtus kaitseb, sõltub lõpuks ikkagi tema enda tahtest. Niisugune kontseptsioon kehtib siiski eelkõige tsiviilmenetluses.⁴⁰

86. Avaliku õiguse valdkonda kuuluvates menetlustes on dispositiivsuse põhimõttel ja *ne ultra petita*-põhimõttel – ning nendest tulenevatel kohtu pädevuse piiridel – siiski teistsugune ulatus.⁴¹ Konkreetsemalt tähendab see seda, et nende põhimõtete mõistmisel etendab olulist rolli otsus struktureerida õiguspärasust käsitlev kohtuvaidlus liidu õiguses nii, et see on kohtuvaidlus, mis sõltub hagi esitamisest.

87. Nii ilmneb ELTL artikli 263 teisest kuni neljandast lõigust, et liidu kohus on pädev liidu institutsioonide, organite ja asutuste vastu võetud aktide õiguspärasust kontrollima ainult siis, kui – ja ulatuses, milles – talle on esitatud hagi, mille isikud, kellel on õigus see esitada, on esitanud nende õigusnormide alusel.

88. Kui niisugust hagi ei ole esitatud, ei ole liidu kohtul mingit pädevust kontrollida omal algatusel liidu institutsioonide, organite ja asutuste vastu võetud aktide õiguspärasust.⁴²

89. Teiste sõnadega sõltub liidu kohtu pädevus kontrollida liidu institutsioonide tegevuse õiguspärasust sellest, kas eksisteerib hagi, mille on esitatud üks ELTL artiklis 263 nimetatud isikutest, ja selle hagi ulatusest. Kui kohtule ei ole niisugust hagi esitatud, ei saa ta liidu teiste institutsioonide, organite ja asutuste tegevusvaldkonda sekkudes nende aktide õiguspärasust kahtluse alla seada.⁴³

90. Sellest vaatevinklist seonduvad kohtu pädevuse piirid, mis tulenevad *ne ultra petita*-põhimõttest kui dispositiivsuse põhimõtte väljendusest, mitte üksnes privaatautonomiaga, vaid ka võimude lahususe põhimõttega, mis on iseloomulik iga õigusriigi toimimisele ning mis liidu kontekstis avaldub institutsionaalse tasakaalu põhimõttes, mis eeldab, et igaüks nendest institutsioonidest kasutab oma volitusi teiste institutsioonide volitusi järgides.⁴⁴

91. *Ne ultra petita*-põhimõtte kohta tuleb ka märkida, et nagu selle nimigi (*ne ultra petita*) näitab, puudutab see põhimõtte *petitum*'it ja seega seda, mida pooled paluvad, niisugusena, nagu see on toodud nende nõuetes. Euroopa Kohus viitab sellele põhimõttele mõnikord siiski ka seoses väidetega, millega pooled oma nõudeid põhjendavad. Ta teeb seda aga konkreetselt seoses kohtu keeluga analüüsida väiteid, mida pooled ei ole esitanud, välja arvatud just väited, mille kohus võib tõstatada ja isegi peab tõstatamata omal algatusel.⁴⁵

40 Vt selle kohta kohtujuristi ettepanek, Ruiz-Jarabo Colomer, kohtuasi Vedral vs. Siseturu Ühtlustamise Amet (C-106/03 P, EU:C:2004:457, punkt 28). Vt ka kohtuotsus, 14.12.1995, van Schijndel ja van Veen (C-430/93 ja C-431/93, EU:C:1995:441, punktid 20 ja 21). Märgitakse ka, et dispositiivsuse põhimõtte eesmärk on tagada kaitseõigused ja menetluse nõuetekohane läbiviimine, eelkõige vältida uute väidete analüüsimisega kaasnevat menetluse pikalevenimist (vt kohtujuristi ettepanek, Kokott, kohtuasi Duarte Hueros, C-32/12, EU:C:2013:128, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).

41 On juba märgitud, et dispositiivsuse põhimõttel ja *ne ultra petita*-reeglil võib olla tsiviilõiguslikes menetlustes ja avalik-õiguslikes menetlustes erinev ulatus. Vt selle kohta kohtujuristi ettepanek, Jääskinen, kohtuasi Galp Energía España jt vs. komisjon (C-603/13 P, EU:C:2015:482, punkt 36).

42 Liidu kohus võib kontrollida liidu akti õiguspärasust ka eelotsusetaotluse raames, milles palutakse kontrollida selle akti kehtivust või esitatakse õigusvastasuse vastuväide. Need menetlused ei kujuta endast kuidagi menetlusi, mille see kohus saab algatada omal algatusel.

43 Kooskõlas selle lähenemisega on kohtupraktikas nõustatud, et üldjuhul eeldatakse liidu institutsioonide aktide õiguspärasust ja nendel on seega õiguslik toime seni isegi siis, kui nende puhul on tehtud vigu, kuni neid ei ole tühistamishagi menetlemise tulemusena tühistatud ega eelotsusemenetluse tulemusel või õigusvastasuse väite alusel kehtetuks tunnistatud. Vt eelkõige kohtuotsus, 6.10.2015, Schrems (C-362/14, EU:C:2015:650, punkt 52 ja seal viidatud kohtupraktika).

44 Vt ELL artikli 13 lõige 2. Vt ka kohtuotsus, 28.7.2016, nõukogu vs. komisjon (C-660/13, EU:C:2016:616, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).

45 Vt kohtuotsus, 10.12.2013, komisjon vs. Iirimaa jt (C-272/12 P, EU:C:2013:812, punktid 27 ja 28 ning seal viidatud kohtupraktika).

92. Sellest vaatevinklist võib avalikul huvil põhineva väite tõstatamist omal algatusel pidada erandiks *ne ultra petita*-põhimõttest laiemas tähenduses (st et see viitab mitte üksnes *petitum*'ile, vaid ka väidetele, millega seda põhjendatakse). Pädevus tõstatada niisuguseid väiteid omal algatusel ei tähenda siiski tingimata, et juhtudel, mil liidu kohus seda pädevust kasutab, võib ta teha otsuse, mis läheb kaugemale poolte nõuetest. Need kaks küsimust on nimelt eraldi küsimused.⁴⁶

c) Hagi esitamise tähtaja järgimine kui avalikul huvil põhinev nõue

93. ELTL artiklis 263 nimetatud isiku võimaluse suhtes esitada liidu kohtule nõue kontrollida liidu akti õiguspärasust kehtib ajaline piirang: hagi tuleb esitada selle artikli kuuendas lõigus näidatud tähtaja jooksul.

94. Selles küsimuses ilmneb Euroopa Kohtu praktikast, et otsus, mida adressaat ei vaidlustanud selles õigusnormis ette nähtud tähtaja jooksul, muutub tema suhtes lõplikuks.⁴⁷

95. Euroopa Kohus on ka märkinud, et nimetatud tähtaja ja selle möödumise tagajärje, see tähendab lõplikuks muutumisega püütakse kaitsta avalikke huve, et järelikult põhineb see tähtaeg avalikul huvil ning see ei ole niisiis ei menetlusosaliste ega kohtu määrata ning liidu kohtul tuleb omal algatusel kindlaks teha, kas sellest on kinni peetud.⁴⁸

96. See kohtupraktika põhineb muu hulgas kaalutlusel, et hagi esitamise tähtaegadega püütakse tagada õiguskindlus, vältida seda, et liidu akte saab õiguslike tagajärgedega vaidlustada piiramatu aja jooksul, samuti hea õigusemõistmise ja menetlusökoonoomia nõuetel.⁴⁹

97. Selles kohtupraktikas sedastatud põhimõtteid ei kohaldata aga ainult hagide korral, millega nõutakse akti tühistamist tervikuna, vaid need kehtivad ka osalise tühistamise nõude korral. Seega kui esitatakse hagi, millega nõutakse akti osalist tühistamist, muutuvad selle akti lahutatavad osad⁵⁰, mida ei vaidlustatud hagi esitamise tähtaja jooksul, lõplikuks – eelkõige selle akti adressaadi suhtes.

98. Lisaks on avalikul huvil põhinevad nõuded, mis on seotud hagi esitamise tähtaja järgimisega – nagu ma märkisin käesoleva ettepaneku punktis 43 –, aluseks poolte nõuete põhimõttelisele muutmatusele kohtuvaidluses, milles nõutakse tühistamist. Selle tähtaja möödumine muudab nõuded põhimõtteliselt muutmatuks ja vaidluse eseme seega lõplikult kindlaks määratuks. See, kui hagejal lubatakse oma nõuete ulatust laiendada pärast hagi esitamise tähtaja möödumist, viib sisuliselt selleni, et tal võimaldatakse seda tähtaega vältida ja nõuda teise akti (või akti teise osa) tühistamist, kui selle õiguspärasuse vaidlustamise tähtaeg on möödunud ja see akt (või akti see osa) on muutunud tema suhtes lõplikuks.⁵¹

99. Lõpuks tuleb veel märkida, et õiguskindluse nõuete tõttu, mille järgimiseks on kehtestatud menetlustähtaegu käsitlevad nõuded, on Euroopa Kohus neid viimaseid kohaldanud äärmiselt kitsendavalt, nõustudes eranditega ainult täiesti erakorralistel asjaoludel.⁵²

46 Vt selle kohta kohtujuristi ettepanek, Jacobs, kohtuasi Salzgitter vs. komisjon (C-210/98 P, EU:C:2000:172, punkt 150).

47 Kohtuotsus, 14.9.1999, komisjon vs. Assi Domän Kraft Products jt (C-310/97 P, EU:C:1999:407, punkt 57 ja seal viidatud kohtupraktika).

48 Vt teiste hulgas kohtuotsus, 8.11.2012, Evropaiki Dynamiki vs. komisjon (C-469/11 P, EU:C:2012:705, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika).

49 Kohtuotsus, 14.9.1999, komisjon vs. AssiDomän Kraft Products jt (C-310/97 P, EU:C:1999:407, punkt 61).

50 Akti ülejäänud aktist lahutatavate osade osaline tühistamine on võimatu ja seega on niisugune nõue vastuvõetamatu. Vt kohtuotsus, 24.5.2005, Prantsusmaa vs. parlament ja nõukogu (C-244/03, EU:C:2005:299, punktid 20 ja 21).

51 Need põhimõtted ei saa siiski seada kahtluse alla seda, kas BA nõuded on käsitleval juhul apellatsioonkaebuse rahuldamise korral vastuvõetavad – nõuded, mis vastavad nõuete muutmise taotlusele, mille Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuses sõnaselgelt rahuldamata jättis, ja mis on tema apellatsioonkaebuse võimaliku rahuldamise vältimatu õiguslik tagajärg (vt käesoleva ettepaneku punktid 66–70).

52 Näiteks vastavalt Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 45 teisele lõigule ettenägematu asjaolu või vääramatu jõud. Vt selle kohta teiste hulgas kohtumäärus, 12.7.2016, Vichy Catalán vs. EUIPO (C-399/15 P, ei avaldata, EU:C:2016:546, punkt 23 ja seal viidatud kohtupraktika).

d) Õiguspärasuse kaitse nõue, mille tõttu tõstatatakse avalikul huvil põhinevaid väiteid omal algatusel

100. Õiguspärasuse kaitse nõue eeldab, et liidu kohut ei tohi talle ELL artikliga 19 antud liidu õiguse järgimise tagamise põhiülesande täitmisel piirata nii, et ta etendab ainult passiivset rolli, välja arvatud juhul, kui ta on sunnitud rajama oma otsuse ekslikele õiguslikele kaalutlustele. Nii on teatavate menetlusnormide ja kohtupraktikaga talle antud pädevus tõstatada omal algatusel õigusväiteid, mida nimetatakse avalikul huvil põhinevateks väideteks ning mis võimaldavad tal minna kaugemale poolte väidetest ja argumentidest. Tegemist on asjadega, milles küsimused puudutavad nii tema menetlust⁵³ kui ka vaidlustatud akti õiguspärasust.⁵⁴

101. Üldiselt peab liidu kohus omal algatusel tõstatama väite, et on rikutud liidu õigusnormi, mis on piisavalt tähtis, et seda saab pidada avalikul huvil põhinevaks normiks ja et selle eest karistamine omal algatusel on põhjendatud. Kui tuvastatakse niisuguse normi rikkumine, on nimelt vähe tähtsust sellel, kas selle akti puhul on tõesti tehtud vead, millele hageja oma tühistamisnõude põhjendamiseks viitab, sest liidu õiguskorra kaitse nõue võimaldab õiguspärasust kontrollival kohtul tuvastada, et kõnesoleva akti puhul on tehtud viga, mis toob igal juhul kaasa selle tühistamise, või isegi nõuab, et ta seda teeks.⁵⁵

102. Euroopa Kohus ei ole kunagi esitanud mõiste „avalikul huvil põhinev väide“ määratlust ega määranud konkreetset kindlaks kriteeriume, mis võimaldaksid välja selgitada, kas väide põhineb avalikul huvil või mitte. Kohtupraktika võimaldab siiski need kriteeriumid liidu õiguskorras täpselt kindlaks määrata.

103. Selles küsimuses nõustun – nagu ma juba mitu korda rõhutasin⁵⁶ lähenemisega, mille pakkus välja kohtujurist Jacobs oma ettepanekus kohtuasjas *Salzgitter vs. komisjon* (C-210/98 P, EU:C:2000:172).⁵⁷ Näiteks põhineb väide minu arvates avalikul huvil siis, kui esiteks teenib rikutud norm liidu õiguskorra põhieesmärki või -väärtust ja etendab märkimisväärset rolli selle eesmärgi või väärtuse saavutamisel, ning teiseks kehtestati see norm kolmandate isikute või kogukonna huvides üldiselt, mitte lihtsalt otseselt puudutatud isikute huvides.

104. Tegemist on seega õiguspärasuse nõudega, mida võib nimetada „tugevdatud“ nõudeks, sest see puudutab „avaliku korra“ kaitset, see tähendab liidu õiguskorra põhiväärtuste kaitset kolmandate isikute või kogukonna huvides üldiselt, mis õigustab liidu kohtu võimalust/kohustust tõstatada omal algatusel avalikul korral põhinevaid väiteid, minnes isegi kaugemale väidetest, millega pooled on oma nõudeid kohtus põhjendanud.

53 Nii näiteks võib liidu kohus Euroopa Kohtu kodukorra artikli 53 lõike 2 kohaselt otsustada omal algatuselt, et ta ei ole ilmselgelt pädev või et hagi on ilmselgelt vastuvõetamatu (vt ka selle kodukorra artikkel 181). Sama kodukorra artikli 150 kohaselt võib see kohus tugineda omal algatusel avalikust huvist tulenevatele olulistele asja läbivaatamist takistavatele asjaoludele.

54 Nii võib liidu kohus Euroopa Kohtu praktika kohaselt väita omal algatusel, et akti andja ei olnud pädev seda andma (vt kohtuotsus, 13.7.2000, *Salzgitter vs. komisjon* (C-210/98 P, EU:C:2000:397, punkt 56)), et on rikutud olulist menetlusnormi, st et toime on pandud rikkumisi, mis mõjutavad akti vormi või järgitavat menetlust ning millega rikutakse kolmandate isikute või selles aktis silmas peetud isikute õigusi või mis võivad mõjutada selle akti sisu, näiteks rikkumised nagu nõuetekohase kinnituse puudumine (kohtuotsus, 6.4.2000, *komisjon vs. Solvay*, C-287/95 P ja C-288/95 P, EU:C:2000:189, punkt 55), teatamata jätmine (kohtuotsus, 8.7.1999, *Hoechst vs. komisjon*, C-227/92 P, EU:C:1999:360, punkt 72) ning põhjenduse puudumine aktis (vt teiste hulgas kohtuotsus, 2.12.2009, *komisjon vs. Iirimaa jt*, C-89/08 P, EU:C:2009:742, punktid 34 ja 35).

55 Vt kohtujuristi ettepanek, Bot, kohtuasi komisjon vs. Iirimaa jt (C-89/08 P, EU:C:2009:298, punkt 64). Selles küsimuses tuleb siiski märkida, et viidatud ettepanekus täpsustas kohtujurist Bot mõni punkt eespool, et kuna kohtuvaidluse määravad ja piiritlevad pooled, ei saa liidu kohus „minna kaugemale sellest, mida pooled oma nõuetes paluvad“ (vt punkt 59).

56 Vt minu ettepanek kohtuasjas *Bensada Benallal* (C-161/15, EU:C:2016:3, punktid 67 jj ning seal toodud viited).

57 Vt punktid 141 ja 142.

e) Liidu kohtu tühistamispädevuse ulatus juhul, kui ta tõstatab omal algatusel avalikul korral põhineva väite

105. Kas niisugune „tugevdatud“ õiguspärasuse nõue, mis on seotud avaliku korra kaitsega ja annab liidu kohtule pädevuse tõstatada omal algatusel õigusväide, õigustab ka tema tühistamispädevuse laiendamist nii, et minnakse kaugemale hageja nõuetest? Kas see nõue võimaldab kohtul seada kahtluse alla otsuse osi, mis muutusid hageja suhtes lõplikuks seetõttu, et nende peale ei esitatud hagi?

106. Kas vastus nendele küsimustele sõltub lõpuks lisaks eespool kirjeldatud kohaldatavatele nõuetele valikust küsimuses, millist nõuet tuleb pidada kõige tähtsamaks.

107. Selle valiku küsimuses näib, et Euroopa Kohtule on esitatud peamiselt kolm seisukohta, millest ainult kolmas on minu silmis veenev tagapool esitatud põhjustel.

108. Esimene võimalus, mille puhul järgitaks BA arvamust, seisneb selles, et kõige tähtsamaks peetakse „tugevdatud“ õiguspärasuse nõuet, nõustudes, et kui kohus tõstatab avalikul huvil põhineva väite, on tal õigus minna kaugemale poolte nõuetest. Ei saa eitada, et niisuguses lähenemises on oma loogika. Et rikutud norm on nii oluline, et see on kvalifitseeritud avalikul huvil põhinevaks ja selle võib tõstatada omal algatusel, peab kohus saama selle rikkumisest põhjustatud õigusvastasuse parandada, olenemata poolte nõuetest. See lähenemine on kooskõlas kohtu pädevusega tõstatada omal algatusel avalikul huvil põhinevaid väiteid, mis nagu ma märkisin käesoleva ettepaneku punktides 91 ja 92, kujutab endast erandit *ne ultra petita*-põhimõttest laiemas tähenduses. Ehkki kohtupraktika seda lähenemist mingil määral kinnitab, tundub, et see kohtupraktika on kaudne, isoleeritud, vananenud ja puudutab ainult avalikku teenistust käsitlevaid kohtuvaidlusi.⁵⁸

109. Teine võimalus oleks niisugune, et kui pooled võtavad seisukoha (mis on vajalik selleks, et järgitaks võistlevust⁵⁹) väite kohta, mille liidu kohus soovib tõstatada omal algatusel, võimaldatakse neil kohandada oma nõuete ulatust sellest väitest lähtudes.

110. Kolmas võimalus, mille valis Üldkohus, keda toetab komisjon, ning mida ka mina kaldun eelistama, seisneb selles, et kõige tähtsamaks peetakse nõudeid, mis on seotud *ne ultra petita*-põhimõttega ja õiguskindlusega (seoses hagi esitamise tähtaja järgimisega), piirates kohtu tühistamispädevust nii, et see piirdub poolte nõuetega.

111. Selles küsimuses leian, et tuleb esitada järgmised kaalutlused.

112. Esiteks tuleb võtta arvesse kohtuasja AssiDomän, mille asjakohasust pooled arutasid. Kohtuotsuses, mis tehti selles kohtuasjas – mis puudutas samuti konkurentsivastaste kokkulepete vallas tehtud otsust –, otsustas Euroopa Kohus, et otsuse tühistamine kohtuotsusega ühe apellandi suhtes ei mõjuta niisuguse teise, samasuguse või samalaadse otsuse kehtivust, mille puhul on tehtud sama viga ja mis on adresseeritud teisele isikule, kes seda hagi esitamise tähtaja jooksul ei vaidlustanud.⁶⁰ Euroopa Kohus põhjendas seda lahendust *ne ultra petita*-põhimõttega ja õiguskindlusest tulenevate nõuetega, mille tõttu tuleb hagi esitamise tähtaega järgida.

58 Nii otsustas Euroopa Kohus avaliku teenistuse valdkonnas tehtud kohtuotsuses, milles ta esitas oma seisukoha osalise tühistamise hagi suhtes, et „[...] tühistades akti tervikuna, teeks Euroopa Kohus otsuse *ultra petita*, ehkki vaidlusaluse otsuse kohta esitatud väide ei puuduta avalikku korda“ (kohtuotsus, 28.6.1972, Jamet vs. komisjon, 37/71, EU:C:1972:57, punkt 12); tuginedes sellele kohtuotsusele, leidis kohtujurist Tesauro oma ettepanekus kohtuasjas TWD vs. komisjon (C-355/95 P, EU:C:1996:483, punkt 24), et kui Euroopa Kohus oleks selles kohtuasjas tõstatanud omal algatusel avalikul huvil põhineva väite, et vaidlusalused otsused on põhjendamata, oleks ta saanud need tühistada isegi nii, et läheb kaugemale hageja esitatud osalise tühistamise nõudest.

59 Kohtuotsus, 2.12.2009, komisjon vs. Iirimaa jt (C-89/08 P, EU:C:2009:742, punktid 50–62).

60 Vt eelkõige kohtuotsus, 14.9.1999, komisjon vs. AssiDomän Kraft Products jt (C-310/97 P, EU:C:1999:407, punktid 52–62).

113. Käesolev kohtuasi erineb mõistagi mõningal määral kohtuasjast AssiDomän. Esiteks ei tulenenud kohtuasjas AssiDomän rikkumine, mis muutis komisjoni otsuse õigusvastaseks, avalikul huvil põhineva normi rikkumisest, nagu käsitletaval juhul.⁶¹ Teiseks puudutas kohtuasi AssiDomän olukorda, milles äriühingud ei olnud esitanud mingit hagi otsuse peale, mis oli neile adresseeritud ja mille nad palusid uuesti läbi vaadata pärast hagi esitamise tähtaega, nõudes, et õigusvastasust, mille Euroopa Kohus tuvastas hagi raames, mille oli esitanud selle otsuse üks teine adressaat, laiendataks ka neile. Seevastu käesolevas kohtuasjas on BA tõesti vaidlustanud kohtus – ja seda ette nähtud tähtaja jooksul – vaidlusaluse otsuse või isegi täpsemalt ainult selle ühe osa õiguspärasuse.

114. Hoolimata nendest erinevustest on kohtuasi AssiDomän minu arvates käesolevas kohtuasjas hindamisel asjakohane, sest Euroopa Kohus tegi selles selge valiku – kaaludes, kumb on tähtsam, kas õiguspärasuse kaitse nõue või õiguskindluse nõue, eelistas ta teist.⁶²

115. Käesolevas kohtuasjas käsitletaval on aga kokkulangevusi kohtuasjas AssiDomän käsitletuga. Ka siin esineb konflikt kahe nõude vahel: esiteks õiguspärasuse kaitse nõue (mis käesolevas kohtuasjas on seotud avaliku korraga) ja teiseks õiguskindluse nõue (mis samuti põhineb avalikul huvil), mis seondub sellega, et vaidlusaluse otsuse need osad, mida BA ei vaidlustanud hagi esitamise tähtaja jooksul, muutusid tema suhtes lõplikuks. Käesolevas kohtuasjas liitub sellele viimasele nõudele – erinevalt kohtuasjast AssiDomän – siiski kohtu tühistamispädevuse piiramise nõue, mis tuleneb *ne ultra petita*-põhimõttest niisugusena, nagu ma kirjeldasin käesoleva ettepaneku punktides 82–90.

116. Teiseks on Euroopa Kohus oma kohtupraktikas välja toonud olukorra, kus avalikul korral põhinevad õiguspärasuse nõuded peavad olema õiguskindluse nõuetest (ja *ne ultra petita*-põhimõttega seonduvatest nõuetest) tähtsamad.

117. Tegemist on niisuguse akti juhtumiga, mille puhul on rikkumise raskus nii ilmne, et seda ei saa liidu õiguskorras lubada, ning see akt tuleb kvalifitseerida mitteeksisteerivaks. Niisugusel juhul on Euroopa Kohus nõustunud, et liidu kohtul on lubatud tuvastada, et aktil ei ole mingit õiguslikku toimet isegi siis, kui see akt vaidlustati pärast hagi esitamise tähtaega.⁶³ Ehkki Euroopa Kohtul ei ole veel olnud võimalust seda sõnaselgelt täpsustada, tuleb asuda seisukohale, et niivõrd erakorralisel juhtumil on kohtul õigus tuvastada, et vaidlustatud akti ei eksisteeri, minnes isegi kaugemale poolte nõuetest ja seda erandina *ne ultra petita*-põhimõttest.

118. Euroopa Kohus on siiski sõnaselgelt märkinud, et kuna tagajärjed, mille toob kaasa see, kui tuvastatakse, et liidu institutsioonide akti ei eksisteeri, on tõsised, tuvastatakse seda õiguskindlusega seotud põhjustel täiesti äärmuslikel juhtudel,⁶⁴ kui vaadeldaval õigusaktil on eriti olulised ja ilmsed puudused.⁶⁵

61 Kohtuasjas AssiDomän käsitletud komisjoni otsus tühistati seetõttu, et rikutud oli kaitseõigusi ning teatavat konkurentsivastast käitumist ei olnud tõendatud (vt kohtuotsus, 31.3.1993, Ahlström Osakeyhtiö jt vs. komisjon (C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85–C-129/85, EU:C:1993:120, punktid 52, 127, 138, 147, 154 ja 167). Selle kohta, et kaitseõiguste järgimine ei põhine avalikul huvil, vt minu ettepanek, kohtuasi Bensada Benallal (C-161/15, EU:C:2016:3, punktid 60 jj, eriti punkt 93).

62 Või kui kasutada „värvikat“ väljendit, mida kasutas kohtujurist Ruiz-Jarabo Colomer oma 28. jaanuari 1999. aasta ettepanekus kohtuasjas komisjon vs. AssiDomän Kraft Products jt (C-310/97 P, EU:C:1999:36), siis Euroopa Kohus eelistas „ebaõiglust“ „korra puudumisele“ (vt punkt 1).

63 Vt selle kohta kohtuotsused, 26.2.1987, Consorzio Cooperative d'Abruzzo vs. komisjon (15/85, EU:C:1987:111; punkt 10) ja 15.6.1994, komisjon vs. BASF jt (C-137/92 P, EU:C:1994:247; punkt 49). Nende põhimõtete konkreetse kohaldamise kohta vt kohtuotsus, 10.12.1969, komisjon vs. Prantsusmaa (6/69 ja 11/69, ei avaldata, EU:C:1969:68, punktid 11–13), milles Euroopa Kohus analüüsis vaidlustatud akti võimalikku mitteeksisteerimist isegi väljaspool hagi esitamise tähtaega.

64 Kohtuotsus, 15.6.1994, komisjon vs. BASF jt (C-137/92 P, EU:C:1994:247, punkt 50).

65 Vt teiste hulgas kohtuotsus, 11.10.2016, komisjon vs. Itaalia (C-601/14, EU:C:2016:759, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika).

119. Ainult niisugusel äärmuslikel juhtudel võib õiguspärasuse kaitse nõue – vastupidi kohtuasjas AssiDomän valitud lähenemisele – seega õigustada seda, et liidu kohus võib ületada piirid, mis on seatud reeglitega, mis piiravad tema õiguspärasuse kontrolli ülesannet ning mis tulenevad eelkõige käesoleva ettepaneku punktides 94–98 nimetatud nõudest tagada õiguslike olukordade stabiilsus ja selle ettepaneku punktis 90 nimetatud institutsionaalse tasakaalu nõudest.

120. Mulle näib aga, et põhjendamisvea tuvastamine konkreetse adressaadiga otsuse puhul ei saa isegi siis, kui see viga kujutab endast rasket rikkumist, mis võib muuta kogu akti õigusvastaseks, kujutada endast juhul, kui ei esine selle akti mitteeksisteerivaks tunnistamise tingimusi,⁶⁶ mõnda äärmuslikku juhtumit, mille puhul on Euroopa Kohus leidnud, et nende piiride ületamine on õigustatud.

121. Õiguspärasuse nõue, mida ma nimetasin „tugevdatud“ nõudeks – sest rikutud reegel põhineb avalikul huvil – õigustab mõistagi seda, et kohus tuvastab niisuguse õigusvastasuse omal algatusel. See nõue ei õigusta siiski minu arvates seda, et kohus võib ületada oma pädevuse piire niisugustena, nagu need on konkreetsetl kindlaks määratud hageja esitatud kohtuliku kaitse nõudega ja sellisena, nagu on tema nõuetes täpsustatud, seades nii kahtluse alla otsuse nende osade lõplikkuse tema suhtes, mida ei vaidlustatud.

122. Selles küsimuses tuleb märkida, et otsuse, mille peale on esitatud hagi, adressaat ise on oma kohtuliku kaitse vajaduse ulatuse täpsustamisega oma nõuetes konkreetsetl kindlaks määranud kohtu sekkumise piirid.

123. Seda arvestades tundub mulle, et ka asjaolu, et kohus tõstatas omal algatusel avalikul huvil põhineva väite, ei saa õigustada nende piiride muutmist kohtuasja käigus. Esiteks ilmneb käesoleva ettepaneku punktis 95 meenutatud kohtupraktikast, et kohus ei saa nihutada hagi esitamise tähtaegu. Teiseks ei kujuta väide, mille oleks võinud esitada hageja ise, endast uut asjaolu, mis võib õigustada nõuete muutmist.⁶⁷ Nendel põhjustel ei veenagi mind teine võimalus, mida ma nimetasin käesoleva ettepaneku punktis 109.

124. Selles küsimuses tuleb märkida, et igal juhul kehtivad nõuete võimaliku muutmise suhtes – nagu ilmneb käesoleva ettepaneku punktist 45 ja vaidlustatud kohtuotsuse punktist 90 – väga ranged vorminõuded, mida BA ei ole käsitletaval juhul järginud, nagu Üldkohus tuvastas.

125. Sellest järeldub minu arvates, et Üldkohus ei rikkunud õigusnormi, leides, et tema pädevus on piiratud BA hagiavalduses esitatud nõuetega, kui ta tegi järeldused vaidlusaluse otsus põhjendamisveast, mille ta tuvastas.

126. Niisugusel juhul nagu käesolevas kohtuasjas, mil esineb õiguskorra aluspõhimõtete konflikt ja mil on vaja tunnistada üks teisest tähtsamaks, ei ole mõistagi ükski lahendus täiesti rahuldav. Nii viis lähenemine, mille Euroopa Kohus valis kohtuasjas AssiDomän, selleni, et õigusvastane otsus – mis siiski jõustus – avaldas oma õiguslikku toimet edasi. Käesolevas kohtuasjas on tulemus samasugune: vaidlusaluse otsuse osa, mille peale hagi ei esitatud, avaldab oma õiguslikku toimet edasi hoolimata sellest, et otsus on õigusvastane. Nagu ka kohtuasjas AssiDomän ei ole see tulemus siiski midagi muud kui tagajärg, mille toob kaasa BA otsus mitte vaidlustada vaidlusaluse otsuse seda osa.

127. Lõpuks tuleb veel lühidalt analüüsida teisi argumente, millele BA on tuginenud ja mis ei saa seada kahtluse alla lahendust, mille ma soovitan valida.

⁶⁶ Konkreetsemalt ei ole käsitletaval juhul täidetud tingimus, mille kohaselt peab rikkumine olema ilmselge – seda tõendab asjaolu, et BA ei näidanud seda viga ära ega esitanud Üldkohtule hagi vastavat väidet. Olukord oleks teistsugune, kui aktis põhjendus täielikult puuduks; vt selle kohta kohtuotsus, 10.12.1957, Société des usines à tubes de la Sarre vs. Ülemamet (1/57 ja 14/57, EU:C:1957:13, lk 220).

⁶⁷ Vt käesoleva ettepaneku punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika.

128. Kõigepealt ei arva ma, et Üldkohtu valitud lähenemine oleks toonud kaasa võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise. Nimelt ei ole kahtlust, et BA ei olnud samas olukorras nagu teised veoettevõtjad, kes vaidlusaluse otsuse vaidlustasid ja kelle osas tühistas Üldkohus selle otsuse tervikuna. Erinevalt BAst palusid nemad nimelt oma nõuetes vaidlusalune otsus täielikult tühistada.

129. Mis puudutab seejärel kahju hüvitamise menetlusi siseriiklikes kohtutes, mida Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 39–42 mainib, siis ma ei arva, et need võiksid mingil viisil õigustada seda, ei liidu kohus teeb otsuse *ultra petita*. Võimaliku tsiviilõigusliku vastutuse tekkimine hageja konkurentsivastase käitumisega põhjustatud kahju eest ei saa põhimõtteliselt omada tähtsust selle pädevuse teostamisel, mis liidu kohtul on ELTL artikli 263 alusel.

130. Lõpuks ei õigusta ka BA argument, mida on mainitud käesoleva ettepaneku punktis 77 ja mis väljendab muret hea õigusemõistmise pärast, erandit sellest, et kohtu pädevust teha otsus *ultra petita* on piiratud. Selles küsimuses tuleb esiteks märkida, et kui pool esitab nõuded, mida ei põhjenda kuidagi tema hagiavalduses esitatud väited, jäetakse need nõuded lihtsalt rahuldamata. Teiseks määrab *petitum*'i ära nõude (ja seega nõutava tühistamise) ulatus ning seda olenemata sellest, kas väited, millega nõudeid põhjendatakse, on põhjendatud või mitte. Seega isegi juhul, kui tühistamisnõude põhjendamiseks esitatud väited ei ole põhjendatud, saab kohus väga hästi vaidlustatud akti tühistada *petitum*'i ulatuses, kui ta tõstatab omal algatusel avalikul huvil põhineva väite, mis toob kaasa kõnesoleva akti tühistamise.

131. Sellest järeldub minu arvates, et BA esimene väide tuleb tagasi lükata.

C. Teine väide, mille kohaselt on rikutud harta artiklis 47 sätestatud tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet

1. Poolte argumentatsiooni lühikokkuvõte

132. Oma teises väites kinnitab BA, et isegi kui peaks tuvastatama, et Üldkohus ei rikkunud *ne ultra petita*-põhimõttele tuginedes õigusnormi, rikkus ta sellega, et ta piiras tühistamist hagiavalduses esitatud nõuetega, igal juhul hierarhiliselt ülimusliku tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet, mis on sätestatud harta artiklis 47.

133. BA sõnul ilmneb nii Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast⁶⁸ kui ka Euroopa Kohtu praktikast⁶⁹, et see põhimõte eeldab selle komisjoni otsuse õiguslike ja faktiliste asjaolude täielikku ja kõikehõlmavat kontrolli, millega määrati karistused konkurentsieeskirjadevastase käitumise eest. See kontroll peab hõlmama ka selle otsuse tühistamise pädevust.

134. BA märgib, et Üldkohus tuvastas vaidlustatud kohtuotsuses, et vaidlusaluses otsuses on vastuolusid, ning nõustus, et nende vastuoludega rikuti tema kaitseõigusi ja takistati kohtul teostamast oma kontrolli. Üldkohus ei teinud vaidlustatud kohtuotsuse resolutsioonis tuvastatust tema sõnul siiski vajalikke järeldusi. Nii toimides rikkus ta tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet. Need vastuolud tekitavad eriti teravaid probleeme siseriiklikes kahju hüvitamise menetlustes, mis on seotud vaidlusaluses otsuses tuvastatuga.

135. Komisjon väidab, et BA teine väide ei ole põhjendatud.

68 Euroopa Inimõiguste Kohtu 27. septembri 2011. aasta otsus, *Menarini Diagnostics Srl vs. Itaalia*, nr 43509/08.

69 Kohtuotsused, 8.12.2011, *Chalkor vs. komisjon* (C-386/10 P, EU:C:2011:815) ja 8.12.2011, *KME Germany jt vs. komisjon* (C-389/10 P, EU:C:2011:816).

2. Õiguslik analüüs

136. Euroopa Kohus on otsustanud, et aluslepingutes ette nähtud kohtulik kontroll komisjoni otsuste üle, millega määratakse karistus konkurentsivastase käitumise eest – kontroll, mis seisneb ELTL artiklis 263 ette nähtud õiguspärasuse kontrollis, mida täiendab määruse (EÜ) nr 1/2003⁷⁰ artiklis 31 ette nähtud täielik pädevus trahvi summa osas –, ei ole harta artiklis 47 sätestatud tõhusa kohtuliku kaitse põhimõttega vastuolus.⁷¹

137. Ta on siiski märkinud, et see põhimõte eeldab, et liidu kohus teostab komisjoni otsuse õiguslike ja faktiliste asjaolude täielikku ja kõikehõlmavat kontrolli ning et tal on eelkõige pädevus see otsus tühistada.⁷²

138. Samal teemal on Euroopa Kohus ka märkinud, et menetlus liidu kohtutes on võistlev ning et välja arvatud avalikul huvil põhinevad väited, mille kohus peab tõstatama omal algatusel, näiteks põhjenduse puudumine vaidlustatud otsuses, esitab selle otsuse kohta väited ja neid väiteid põhjendavad tõendid hageja.⁷³

139. Euroopa Kohus on ka otsustanud, et see, et puudub kogu vaidlustatud otsuse üle omal algatusel läbiviidav kontroll, ei riku tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet. Selle põhimõtte järgimise seisukohast ei pea Üldkohus – olgugi et ta peab vastama esitatud väidetele ning kontrollima nii õiguslikke kui ka faktilisi asjaolusid – tingimata omal algatusel uuesti läbi viima toimiku täielikku uurimist.⁷⁴

140. Lõpuks ilmneb Euroopa Kohtu praktikast ka, et õigust tõhusale kohtulikule kaitsele ei kahjusta sugugi nende liidu menetlustähtaegu käsitlevate õigusnormide range kohaldamine, mis vastavad õiguskindluse nõudele ja vajadusele vältida igasugust diskrimineerimist või ükskõik missugust meelevaldset kohtlemist õigusemõistmisel.⁷⁵ Need õiguskindlusega seotud põhjused õigustavad hagi esitamise tähtaja käsitlemist piiranguna, mis on omane õigusele kohtumõistmisele.⁷⁶

141. Kohtupraktikast, mida ma äsja meenutasin, ilmneb aga, et kuigi harta artikliga 47 tagatud tõhusa kohtuliku kaitse põhimõte nõuab, et liidu kohus teostaks täielikku ja kõikehõlmavat õiguslike ja faktiliste asjaolude kontrolli konkurentsivastase tegevuse eest karistavate komisjoni otsuste üle, mille õiguspärasus on selles kohtus vaidlustatud, ei kahjusta selle kontrolli tõhusust see, kui seda kohtulikkude kontrolli piirab mõni menetluslik reegel, mis vastab erinevatele põhimõtetelisele nõuetele.

142. Asjaolust, et menetlus liidu kohtutes on võistlev ja et harta artikliga 47 tagatud õiguse järgimiseks ei ole tingimata vaja kontrollida omal algatusel kogu vaidlustatud otsust, tuleneb esiteks seega, et selle õigusega on kooskõlas kohtuliku kontrolli süsteem, mis rajaneb dispositiivsuse põhimõttel ning milles vaidluse eseme peavad määrama kindlaks pooled ja kohus ei saa nende kindlaks määratud piire ületada. Tõhusa kohtuliku kaitse põhimõttega ei ole seega vastuolus, kui täielik ja kõikehõlmav kontroll, mida liidu kohus peab teostama ja mis eeldab vaidlustatud otsuse tühistamise pädevust, on piiratud poolte nõuetega niisugusena, nagu need on nõuetes sõnastatud.

70 Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määrus [ELTL] artiklites [101 ja 102] sätestatud konkurentsieskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205).

71 Kohtuotsused, 8.12.2011, Chalkor vs. komisjon (C-386/10 P, EU:C:2011:815, punkt 67) ja 6.11.2012, Otis jt (C-199/11, EU:C:2012:684, punkt 63).

72 Kohtuotsused, 8.12.2011, Chalkor vs. komisjon (C-386/10 P, EU:C:2011:815, punkt 67) ja 8.12.2011, KME Germany jt vs. komisjon (C-389/10 P, EU:C:2011:816, punktid 133 ja 136).

73 Kohtuotsused, 8.12.2011, Chalkor vs. komisjon (C-386/10 P, EU:C:2011:815, punkt 64) ja 8.12.2011, KME Germany jt vs. komisjon (C-389/10 P, EU:C:2011:816, punkt 131). Vt ka kohtuotsus, 6.11.2012, Otis jt (C-199/11, EU:C:2012:684, punkt 61).

74 Kohtuotsus, 8.12.2011, Chalkor vs. komisjon (C-386/10 P, EU:C:2011:815, punkt 66).

75 Kohtumäärus, 22.10.2010, Seacid vs. parlament ja nõukogu (C-266/10 P, EU:C:2010:629, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika).

76 Vt selle kohta kohtumäärus, 12.9.2013, Ellinika Nafpigeia ja 2. Hoern vs. komisjon (C-616/12, ei avaldata, EU:C:2013:884, punkt 31).

143. Teisalt tuleb märkida, et kuna õigust tõhusale kohtulikule kaitsele ei kahjusta hagi esitamise tähtaegade valdkonnas kehtivate rangete reeglite kohaldamine, ei tähenda selle õiguse järgimine sugugi, et pooltele tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks on liidu kohus kohustatud erandina nendest reeglitest⁷⁷ laiendama nende nõuete ulatust nendest nõuetest kaugemale, laiendades nii oma kontrolli ulatust kaugemale kohtuasjast, mille ta lahendama peab, ning seda isegi juhtudel, mil see kohus tõstatab omal algatusel avalikul huvil põhineva väite ja/või tuvastab kaitseõiguste rikkumise.

144. Sellest järeldub, et käsitletaval juhul ei kohusta tõhusa kohtuliku kaitse põhimõte Üldkohut minema kaugemale BA esitatud nõuetest ja et BA teine väide tuleb seega tagasi lükata.

145. Selles olukorras arvan, et BA apellatsioonkaebus tuleb jätta tervikuna rahuldamata.

V. Kohtukulud

146. Euroopa Kohtu kodukorra artikli 184 lõikes 2 on ette nähtud, et kui apellatsioonkaebus on põhjendamatu, siis otsustab Euroopa Kohus kohtukulude jaotuse. Vastavalt sama kodukorra artikli 138 lõikele 1, mida kodukorra artikli 184 lõike 1 alusel kohaldatakse apellatsioonkaebuste suhtes, on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud.

147. Kui Euroopa Kohus nõustub minu hinnangutega BA apellatsioonkaebusele, kaotab viimane kohtuvaidluse. Et komisjon on seda nõudnud, teen ettepaneku mõista kohtukulud välja BA-lt.

VI. Ettepanek

148. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku teha järgmine otsus:

- jätta apellatsioonkaebus rahuldatama;
- mõisa kohtukulud välja British Airways plc-lt.

⁷⁷ Vt käesoleva ettepaneku punktid 43 ja 98.